

Нұрадин Г.Б.¹, Алимбаева С.К.¹

¹ М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті

ОРТА БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ХАБ ОҚУШЫЛАРДЫ ҚОҒАМҒА БЕЙІМДЕУДІҢ БІРЕГЕЙ ЖҮЙЕСІ РЕТІНДЕ

Аңдатпа

Зиялы қауым назарына ұсынылып отырған мақалада еліміздегі орта білім беру процесіндегі оқушылардың әлеуметтік-психологиялық ахуалдарын анықтау, түзету, қайта қалпына келтіру және психологиялық-педагогикалық диагностикалау мен қолдау мақсатындағы мектеп психологтары мен әлеуметтік педагогтар жұмысының тиімділігін арттырудың аналогы жоқ бірегей жүйесі «Әлеуметтік-психологиялық ХАБ» туралы идея тарқатылады. Бұл идея әкес Тараз мемлекеттік педагогикалық университетінің Жамбыл облысындағы барлық типтегі орта білім беру мекемелерімен ынтымақтастық аясындағы үздіксіз педагогикалық практиканы ұйымдастыру мен жүргізу, сонымен қатар, мектептердегі жас мамандарды адаптациялық кезеңде қолдау және педагогикалық-психологиялық көмек көрсету нәтижесінде орын алды.

Кілт сөздер: психодиагностика, психологиялық-педагогикалық қолдау, сандық платформа, психологиялық хаб, кәсіби даму.

Nuradin G.B.¹, Alimbayeva S.K.¹

¹ Taraz Regional University named after M.H.Dulati

SOCIAL-PSYCHOLOGICAL HUB IN THE FIELD OF SECONDARY EDUCATION AS A UNIQUE SYSTEM OF ADAPTATION OF STUDENTS TO SOCIETY

Abstract

The proposed article reveals the idea of a "socio-psychological hub" - a unique system for improving the effectiveness of school psychologists and social educators in order to identify, correct, restore and psychologo-pedagogical diagnostics and support the socio-psychological climate of students in the secondary educational process of the country. The idea is based on the results of organizing and conducting continuous pedagogical practice in the framework of cooperation between Taraz State Pedagogical University and secondary educational institutions of Zhambyl region, as well as providing psychological and pedagogical assistance and support to young specialists of schools during the adaptation period.

Keywords: psychodiagnostics, psychological and pedagogical support, digital platform, psychological hub, professional development.

Нұрадин Г.Б.¹, Алимбаева С.К.¹

¹ Таразский региональный университет им. М.Х.Дулати

СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ ХАБ В СФЕРЕ СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ КАК УНИКАЛЬНАЯ СИСТЕМА АДАПТАЦИИ УЧАЩИХСЯ К ОБЩЕСТВУ

Аннотация

В предлагаемой статье раскрывается идея «социально-психологического Хаба» - уникальной системы повышения эффективности работы школьных психологов и социальных

педагогов с целью выявления, коррекции, восстановления и психолого-педагогической диагностики и поддержки социально-психологического климата учащихся в среднем образовательном процессе страны. Идея основана на результатах организации и проведения непрерывной педагогической практики в рамках сотрудничества Таразского государственного педагогического университета со средними образовательными учреждениями Жамбылской области, а также оказания психолого-педагогической помощи и поддержки молодых специалистов школ в адаптационный период.

Ключевые слова: психодиагностика, психолого-педагогическое сопровождение, цифровая платформа, психологический хаб, профессиональное развитие.

Кіріспе: ХХІ ғасыр тәрбие мен білім беру процесіне жаңа талаптар ғана қоймай, оның жаңа мүмкіндіктерін кеңейтуге де ықпал етуде. Білім беру жүйесін дамыту бұқаралық ақпарат құралдарының ықпалына және цифрландыру деңгейіне байланысты психологиялық-педагогикалық зерттеулер жүргізу қажеттілігімен қатар балаларды оқыту мен тәрбиелеу процесіне көбірек интеграциялануда. Мектепте де, мектепке дейінгі мекемелерде де балалардағы әртекті психологиялық проблемалардың өсуі байқалады. Оның үстіне қашықтықтан оқыту форматына көшу өзімен бірге мазасыздық, оқу қиындықтарына, тұлғааралық қарым-қатынасқа байланысты бірқатар проблемаларды тудырады. Орта және жоғары білім беру жүйесінің қашықтықтан оқыту технологияларын пайдалана отырып оқытуға көшуі, цифрландыруды дамыту және технологияландыру жағдайында оқу-тәрбие процесінің тиімділігін арттыруға байланысты өз алдына біршама мәселелерді алға қойды. Осы тұста оқушылардың шұғыл дистанционды оқыту форматына көшудің басты себебі болған әлемдік карантин немесе төтенше жағдайға байланысты Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрінің 2020 жылғы 25 наурыздағы № 109 бұйрығы жарияланды. Ол Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2020 жылғы 25 наурызда № 20164 болып тіркелді. Онда төтенше жағдай және шектеу іс-шаралары кезеңінде әлеуметтік-еңбек саласында мемлекеттік қызметтер көрсетудің және халықтың жекелеген санаттарын азық-түлік және тұрмыстық жиынтығымен қамтамасыз етудің кейбір мәселелерін [1] қамтыды. Бұйрықты табысталған ресми өкілділіктер бұйрықта көрсетілген категориялар арқылы жүргізе бастады. Оған қоса халық тарапынан, әсіресе танымал немесе танымал болғысы келген адамдарда жағдайы төмен отбасыларға әлеуметтік көмек көрсетіп, оны әлеуметтік желілерде жариялауға көшті. Азық-түлік, киім-кешек, дәрі-дәрмек салынған дорбалардың жанына отбасын, сәйкесінше мектеп оқушыларын суретке түсіріп көпшілік назарына ұсына отырып олардың әлеуметтік жағдайын әшкере етті. Бұл өрескел қателік әлеуметтік көмек алған оқушылар арасында дискриминация, өзін төмен санау, ұялу, мазаққа ұшырау сынды толып жатқан психологиялық күйзелістерге әкелді. Оқушылардың жастық максимализмдеріне нұсқан келтірді. Осындай сәтте орта білім беру саласының психологтары дереу дабыл қағып, тиісті органдарға мұндай орынсыз процесті тоқтатуы қажет еді. Мұндай жағдай орта білім беру саласындағы әлеуметтік-психологиялық орталықтың, оқушыларды психологиялық-педагогикалық диагностикалау мен қолдаудың бірегей жүйесінің жоқтығын білдіреді. Осы аталған және аталмаған ірілі-ұсақты мектепшілік проблемаларды шешу әлеуметтік-психологиялық және педагогикалық диагностикалау мен білім алушыларды қолдау негізінде олардың психикалық денсаулығы мен әл-ауқат деңгейін арттыру мақсатында қажет. Ол үшін:

- ✓ біріншіден, белгілі бір білім беру ұйымы жағдайында психолог пен әлеуметтік педагогтың кәсіби қызметін дамыту;
- ✓ екіншіден, балаларды әлеуметтік-психологиялық және педагогикалық диагностикалау мен қолдаудың сандық платформасын жобалау;
- ✓ үшіншіден, желідегі интерактивті интеграция негізінде кәсіби қызметті ұйымдастырудың нысаны ретінде желілік өзара іс-қимыл негізінде жұмыс істейтін әлеуметтік-психологиялық ХАБ форматындағы серіктестік жүйесін қалыптастыру қажет.

Әлеуметтік-психологиялық ХАБ дегеніміз – мектеп психологтары мен әлеуметтік педагогтарының тәжірибе мен іскерлік дағдыларын алмасу, кәсіби міндеттердің жаңа, сәтті шешімдерін табу үшін үнемі өзара әрекеттесетін кәсіби қауымдастығы.

Халықаралық ұйымдар мен қауымдастықтар арасында 250-ден астам аймақтық, ұлттық, халықаралық психологиялық бірлестіктер бар. Әр түрлі психологиялық кәсіби қауымдастықтардың дамуы бүкіл әлемдегі психологтардың өзара әрекеттесу, өзара ынтымақтастық, тәжірибе алмасу және оқыту үшін интеграцияланғанын көрсетеді [2].

Жамбыл облысында 442 жалпы білім беретін мектеп, 548 мектепке дейінгі білім беру ұйымы, 46 колледж, 2 университет жұмыс істейді, оларда кәсіби қоғамдастық шеңберінде тиімді өзара іс-қимылы жоқ 1000-нан астам психолог қызметін жүзеге асыруда. Қазақстанда Жамбыл облысында филиалы бар психологтар қауымдастығы қоғамдық ұйымы жұмыс істейді. Психологиялық ХАБ шеңберінде психологтар қауымдастығының қызметін қарқынды білім беру жүйесі ұйымдарында балаларды психологиялық-педагогикалық қолдау мәселелеріндегі міндеттерді шешуге ықпал етуі мүмкін.

Педагогтар мен мамандардың тығыз ынтымақтастыққа және инновацияларды іздеуге бағытталған практикалық-бағдарланған интеграциясын ұйымдастыру ерекше маңызға ие. Пандемия жағдайында өзара іс-қимылдың табысты нысандарының бірі кәсіби желілік қоғамдастық болып табылады. Әлеуметтік-психологиялық хабтың қалыптасуы мен жұмыс істеуінің өзектілігі кәсіби қоғамдастық қызметін ақпараттық және әдістемелік қолдауды қамтамасыз ететін желілік серіктестік пен онлайн білім беру алаңдары негізінде балаларды психологиялық диагностикалау мен психологиялық-педагогикалық қолдаудың нақты ұсыныстары мен әдістемелеріне деген қажеттіліктен тұрады. Педагог-психологтардың желілік қоғамдастығын қалыптастыру білім беру ресурстарын дамыту үшін интернет желісінде өзара іс-қимыл жасайтын адамдардың белгілі бір тобының субъективтілік деңгейін арттыруға бағытталған. Қолданылатын веб-технологиялар, желілік құралдар адамдардың интеграциясын қамтамасыз етеді, басқа педагог-психологтармен бірге бірлескен қатысуды және желілік қызметті қамтамасыз етеді.

Технологиялық орта, желілік қауымдастықтың онлайн-алаңдары көбінесе интернеттің әртүрлі қызметтері болып табылады.

Зерттеу әдістемесі: балаларды психологиялық-педагогикалық диагностикалау және қолдау саласындағы зерттеулерге шолу [3-5] жан-жақты көзқарас пен түбегейлі жаңа ақпараттық-әдістемелік базаны құрудың нақты қажеттілігін көрсетеді – балалардың психологиялық портретін жасауды, проблемаларды анықтауды, оқушылардың зияткерлік және жеке дамуын бақылауды жүзеге асыруды, психотехнологиялар арқылы тұлғааралық өзара әрекеттесудің әртүрлі мәселелерін шешуді, сондай-ақ психологтар мен педагогтардың біліктілігін арттыруды және психодиагностика саласында сандық платформаны қолдануды қамтамасыз ететін сандық платформа.

Мониторинг барысында балаларды әлеуметтік-психологиялық және педагогикалық диагностикалау арқылы алынған мәліметтер оқу процесін жедел және сәтті түзетуді қамтамасыз ете алады. Диагностикалық зерттеу нәтижелері бойынша баланың психологиялық портреті педагогтарды, білім беру ұйымдарының әкімшілігін және ата-аналарды оқыту, балалардың жеке және әлеуметтік дамуы проблемаларына, қарым-қатынастағы қиындықтарды жеңуге бағыттай отырып, педагогтардың балаларға тиімді тәсілдерін анықтауға ықпал етеді. Әлеуметтік-психологиялық диагностика балалардың қызығушылықтарын, бейімділіктерін, қабілеттерін, дарындылықтың алғышарттарын, оқытудың сәттілігін бақылауға мүмкіндік береді.

Баланың дамуының психологиялық ерекшеліктерін анықтау негізінде сіз оны тәрбиелеу процесін дұрыс жоспарлап, түзету және дамыту жұмыстарын жүргізе аласыз. Психологиялық қасиеттер әсіресе балалық шақта айқын көрінеді, сондықтан балалардың әлеуметтік-психологиялық диагностикалық бағдарламасын дұрыс қолдана отырып, педагогикалық түзету оңай. Мектептің тәжірибесінде психодиагностиканы мұғалімдердің

кәсіпқойлығын арттырудың психологиялық критерийлерін жасау үшін қолдануға болады. Әлеуметтік-психологиялық диагностика балаларға да, педагогтерге де тиімді кеңес беруді қамтамасыз етеді, сонымен қатар психотехнологияның көмегімен зерттелетін объектіге тиімді әсер етуге мүмкіндік береді.

Алайда, балалардың білім беру мекемелеріндегі психологиялық ахуалды анықтау, ата-аналармен, еңбек ұжымдарымен жұмыс және педагог-психолог қызметінің басқа да бағыттары алынған деректерді қолмен өңдеудің көптеген көп еңбекті қажет ететін процестерімен күрделене түседі. Осыған байланысты психологтың жұмыс орнын автоматтандыру психологиялық хаб аясында психологтар қауымдастығын біріктіретін сандық психодиагностика платформасы арқылы қамтамасыз етілуі мүмкін. Желілік өзара әрекеттесу негізінде мұндай интеграция оқу процесін тиімді түзету, оқушылардың психологиялық денсаулығын нығайту және алдын-алу, тұлғааралық және топтар арасындағы қақтығыстарды шешу жағдайында психологиялық кеңес беру мәселелерінде сыртқы ортамен ақпарат алмасудың ашық формасын құруға мүмкіндік береді: мұғалім-мұғалім, мұғалім-оқушы, мұғалім-ата-ана, оқушы-оқушы.

Психологиялық хабты құрудың тиімділігі ақпарат, тәжірибе алмасудың үздіксіздігінде, әртүрлі ресурстарға қол жеткізу мүмкіндігін алуда, ақпаратты беру және әріптестермен қарым-қатынас жасауда, желі қатысушыларының тұтынушыларға ұсынатын қызметтерінің сапасын арттыруда көрінеді. Хабтың желілік өзара іс-қимылы балаларды психологиялық-педагогикалық қолдау мәселелерінде күрделі мәселелерді кешенді шешуге, психодиагностикациялаудың жаңа технологияларын қолдануды ынталандыруға, кооперацияның инновациялық нысандарын әзірлеуге мүмкіндік береді.

Педагог-психологтардың стратегиялық альянсы шеңберінде ақпараттық ашықтық пен ынтымақтастық негізінде оқу-тәрбие процесінің табыстылығы айқындалады. Осыған байланысты психологиялық хабтың сандық платформасы өзара әрекеттесудің желілік формаларын дамытудың технологиялық негізі бола алады. Бұл мәселені шешу әлеуметтік-психологиялық диагностиканың әртүрлі әдістерін қолдануға негізделген, сонымен қатар оқу-тәрбие процесінің түзету бағдарламасын құру, оқушылардың психологиялық денсаулығын нығайту және алдын-алу, кеңес беру саласындағы психологтардың сәтті, нәтижелі жұмысын қамтамасыз ететін бағдарламалық жасақтаманы жасауға бағытталған.

Болашақта педагог-психологтардың кәсіби қоғамдастығын құру өзекті, өйткені қазіргі уақытта мұндай ынтымақтастық институционализация кезеңінде: қоғамдық ұйымдар құрылады, қызметті реттеу анықталады, білімді тарату, тәжірибені көбейту және шоғырландыру тетігі жасалады және т.б. Әлеуметтік-психологиялық хабтағы өзара іс-қимыл пәні білім беру ұйымдарында тиімді оқу-тәрбие процесін жүзеге асыру үшін бірлескен бастама. Хабтың жұмыс істеу тәсілі оның мүшелерінің кәсіби диалогты ынталандыру мақсатында тұрақты кәсіби жетілдіру, кәсіби ынтымақтастық және қолдау, кеңістікті ұйымдастыру үшін онлайн платформа немесе виртуалды байланыстар арқылы коммуникациясы болып табылады.

Зерттеу нәтижелері: психологиялық хаб ұйымдастыру тәжірибесінде қызметтің негізгі бағыттары болуы мүмкін:

- корпоративтік қарым-қатынас стратегиясы, озық педагогикалық тәжірибені тарату, психологиялық-педагогикалық қолдау жүйесін дамыту негізінде кәсіби коммуникация үшін жалпы білім беретін мектептердің педагог-психологтары мен мектепке дейінгі ұйымдар тәрбиешілерінің қауымдастығын құру. Бірлестіктердің жұмысы конференциялар, форумдар, мастер-класстар өткізу шеңберінде іске асырылуы мүмкін;

- мектеп ортасындағы психологиялық мәселелер бойынша зерттеулер жүргізу үшін ғылыми зертханаларды қалыптастыру, зерттеу қызметін ғылыми-әдістемелік қолдау;

- консалтингтік қызметтерді тек білім беру ұйымдары үшін ғана емес, жалпы халық үшін де іске асыру;

- психологиялық-педагогикалық ғылымдар саласында педагог-психологтарды қайта дайындау үшін педагогикалық шеберлікті жетілдіру және кәсіби қызметте психологиялық-педагогикалық қолдауды одан әрі табысты жүргізу үшін қазіргі заманғы инновациялық технологиялар мектебін ашу;

- әдістеме, білім беру және басқару технологиясы саласындағы жобалардың нәтижелерін практикада іске асыру үшін жобалық топтар құру;

- әлеуметтік ұйымшылдықты және қоғамның әлеуметтік денсаулығын қалыптастыру үшін психологиялық көмек көрсету;

- білім берудегі практикалық медиация.

Осылайша, психологиялық хабтың күтілетін нәтижелері студенттер арасындағы психологиялық мәселелерді шешу саласындағы ғылыми зерттеулер, зияткерлік ресурстар мен веб-құралдарды әзірлеу, тәжірибеге бағытталған іс-шараларды өткізу, қосымша кәсіби білім алу және т.б. болып табылады.

Пікірталас: қазіргі жағдайда педагог-психологтардың кәсіби қоғамдастығы әртүрлі әлеуметтік-педагогикалық және психологиялық проблемаларды шешуде маңызды рөл атқаруға тиіс [6, 9б.].

Өзекті міндеттердің бірі желілік қоғамдастық шеңберінде біріктірілген педагог-психологтардың тиімді жүйелі жұмысы болып табылады. Мектептерде әр түрлі проблемалары бар студенттердің әр түрлі контингенті бар, оның ішінде мұғалімдермен қарым-қатынастағы проблемалар, мазасыздықтың болуы, оқуға деген ынтаның болмауы, оқу бағдарламаларын жеткіліксіз игеру. Сонымен қатар, мектептерде ата-аналармен проблемалар туындайды. Кейбір ата-аналардың психологиялық-педагогикалық мәдениеті төмен, мектепке қойылатын талаптар бар, бірақ сонымен бірге олар өздерінің тәрбиелік міндеттерін орындауға жауапсыз қарайды және мұғалімдерге сенімсіздік көрсетеді. Осыған байланысты білім алушыларға да, олардың ата-аналарына да тұрақты психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету, құндылықтарды сіңіру және педагогикалық мәдениетті дамыту маңызды болып табылады. Осы тұрғыдан алғанда, психологиялық-педагогикалық қоғамдастық тиімді тәжірибені қолдана отырып, педагогикалық процестің барлық субъектілері арасында оң өзара әрекеттесуді орнатудың таптырмас құралы бола алады, ал сандық платформалар мен веб-технологияларды қолдану арқылы тиімділік артуы мүмкін.

Цифрлық технологиялар білім беру кеңістігін кеңейтуді қамтамасыз етеді, ақпарат алмасу процесін күшейтеді. Педагог-психологтардың желілік өзара іс-қимылы негізінде қалыптасатын экожүйе бірыңғай хабарланатын топқа айналады [7, 87б.]. Жалпы, мұндай интеграция мектептегі нақты психологиялық немесе педагогикалық мәселелерді шешудің қолайлы атмосферасына ықпал етеді.

Қорытынды. қорытындылай келе, педагог-психологтардың желілік өзара іс-қимылы арқылы психологиялық хаб құру және іске асыру білім беру кеңістігіндегі оқу-тәрбие ортасының тиімділігіне ықпал ететінін атап өтуге болады. Кәсіби желілік қоғамдастықты цифрлық платформаға интеграциялау педагогикалық-психологиялық кадрлардың кәсібилігі мен жоғары біліктілігін дамытуды қамтамасыз етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. ҚР Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрінің 2020 жылғы 25 наурыздағы №109 бұйрығы. ҚР Әділет министрлігінде 2020 жылғы 25 наурызда № 20164 болып тіркелген. <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2000020164>

2. Волгушева А.А. Профессиональные психологические ассоциации // <https://center-yf.ru/data/stat/professionalnye-psihologicheskie-associacii.php>.

3. Белановская О.В. Олифиревич Н.И. Психологическая диагностика в школе: пособие. – Минск: БГПУ, 2015. – 246 с.

4. Давыдова И.В. Психолого-педагогическое сопровождение адаптационного периода обучающихся с использованием ПМК «Іс: психодиагностика» // Сборник научных трудов 20-

й международной научно-практической конференции «Новые информационные технологии в образовании: технологии Ис: перспективные решения для построения карьеры, цифровизации организаций и непрерывного обучения». – Москва, 2020 – С.323-326.

5. Забродин Ю., Пахальян В. Психодиагностика. – Москва: издательство: ЭКСМО, 2020. – 965 с.

6. Ерофеева М.А. Сетевое взаимодействие социальных педагогов и педагогов-психологов Московской области // Педагогический журнал Подмосковья Academia. – 2017. - №3. – с.8-16.

7. Неборский Е.В. Формирование сетевых сообществ в сфере высшего образования в условиях глобализации // Проблемы современного образования. – 2017. - № 4. – с.84-93

References:

1. QR Enbek zhane halyqy aleumettik qorgau ministrinin 2020 zhylygy 25 nauryzdagy №109 bujrygy. QR Adilet ministriliginde 2020 zhylygy 25 nauryzda № 20164 bolyp tirkelgen. <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2000020164>

2. Volgusheva A.A. Professional'nye psihologicheskie associacii // <https://center-yf.ru/data/stat/professionalnye-psihologicheskie-associacii.php>.

3. Belanovskaya O.V. Olifirovich N.I. Psihologicheskaya diagnostika v shkole: posobie . – Minsk: BGPU, 2015. – 246 s.

4. Davydova I.V. Psihologo-pedagogicheskoe soprovozhdenie adaptacionnogo perioda obuchayushchihsya s ispol'zovaniem PMK «Is:psihodiagnostika» // Sbornik nauchnyh trudov 20-j mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii «Novye informacionnye tekhnologii v obrazovanii: tekhnologii Is: perspektivnye resheniya dlya postroeniya kar'ery, cifrovizacii organizacij i nepreryvnogo obucheniya». – Moskva, 2020 – S.323-326.

5. Zabrodin YU., Pahal'yan V. Psihodiagnostika. – Moskva: izdatel'stvo: EKSMO, 2020. – 965 s.

6. Erofeeva M.A. Setevoe vzaimodejstvie social'nyh pedagogov i pedagogov-psihologov Moskovskoj oblasti // Pedagogicheskij zhurnal Podmoskov'ya Academia. – 2017. - №3. – s.8-16.

7. Neborskij E.V. Formirovanie setevyh soobshchestv v sfere vysshego obrazovaniya v usloviyah globalizacii // Problemy sovremennogo obrazovaniya. – 2017. - № 4. – s.84-93